

РЕШЕНИЕ

№ 1974

гр. София, 27.03.2023 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

**АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД - СОФИЯ-ГРАД, Първо отделение 69
състав**, в публично заседание на 15.03.2023 г. в следния състав:

СЪДИЯ: Милена Славейкова

при участието на секретаря Грета Грозданова и при участието на прокурора Яни Костов, като разгледа дело номер **10422** по описа за **2022** година докладвано от съдията, и за да се произнесе взе предвид следното:

Производството е по реда на чл. 284 - 285 от Закона за изпълнение на наказания и задържане под стража (ЗИНЗС), във връзка с чл. 203 и следващите от АПК, във връзка с чл. 1 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ).

Образувано е по искова молба на Е. Н. С., ЕГН [ЕГН], с постоянен адрес [населено място],[жк], [жилищен адрес] и със съдебен адрес [населено място], [улица], ет.2, ап.5, чрез адв. И. С. от САК, срещу Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ (ГДИН) при МП с искане за присъждане на обезщетение за неимуществени вреди в размер на 20000 лв., претърпени за лоши битови и хигиенни условия на изтърпяване на наказанието в периода от 21.12.2011 г. до 03.09.2018 г., ведно със законната лихва от датата на настъпване на увреждането до окончателното изплащане на сумата.

Ищецът поддържа, че условията на изтърпяване на наказанието му са в нарушение на чл.3, вр. чл.43, ал.2 и ал.4 от ЗИНЗС – в тесни и пренаселени килии и лоши битови условия в спалните помещения, липса на въздух, климатизация и светлина. Посочва, че обитаваното от него спално помещение било с площ около 8-10 кв.м., както и, че в него били настанени 8 лишени от свобода. В килията се помещавали два броя масички без столове и леглата им. Осветлението било много слабо. Пространството било толкова тясно, че не можело да се минава, тъй като в килията се простирало и прането на лишените от свобода. Единственото средство за лична хигиена било един сапун месечно на човек, а достъпът до перална машина бил веднъж седмично на човек. Допълнително положението се влошавало поради наличие на всякакви паразити,

дървеници, хлебарки, гризачи и други вредители, срещу които затворническата администрация не вземала мерки. Ухапванията от дървеници пречели на нощния сън, предизвиквали умора и нервни кризи. Счита, че съвкупното въздействие на условията на изтърпяване на наказанието представляват нечовешко отношение към лишените от свобода. В подкрепа на твърденията си сочи доклади от Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отношение или наказание, касаещи посещения в България на делегации на КПИ от 04.05.2012 г. до 10.05.2012 г., както и в период от 24.03.2014 г. до 03.05.2014 г., в които е посочено, че „условията в централния затвор в [населено място] продължават да са подобни на това, наблюдавано в миналото, като повечето затворници разполагат с малко повече от 2 кв.м. жилищно пространство на човек“. Позовава се и на чл.3 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ), както и на „Минималните стандарти за третиране на лишените от свобода“, приети от Първия конгрес на Организацията на обединените нации /ООН/, които нямат задължителен характер, но спазването им е критерий за зачитане на човешките права и свободи.

С уточнителни молби от 02.12.2022 г. и от 16.12.2022 г. ищецът Е. Н. С., чрез адв. И. С., е отстранил нередовности на исковата молба съгласно указанията, дадени в Решение № 6597 от 07.11.2022 г. по адм.д.№ 4801/2022 г. на АССГ, XXII-ри Касационен състав, с което е отменено Решение № 2203 от 04.04.2022 г. по адм.д.№ 9435/2018 г. на АССГ. Уточнението касае мястото на изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“ по периоди, а именно в Затвора [населено място] и в ЗОЗТ „К.“, както следва: от 11.07.2012 г. до 16.07.2015 г. и от 06.07.2017 г. до 03.09.2018 г. – в Затвора [населено място], за който престой претендира сума в размер на 16 000 лв., както и от 16.07.2015 г. до 06.07.2017 г. – в ЗОЗТ „К.“, за който престой претендира 6000 лв.

Ответникът Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ при МП оспорва исковата молба поради липса на елементите от фактическия състав на отговорността на държавата на вреди. Излага доводи, че неимуществените вреди, които ищецът претендира не се предполагат, а подлежат на доказване. В тази връзка, ответникът сочи, че липсват доказателства за наличие на нарушено психично или физическо здраве, което да е пряка и непосредствена последица от действие или бездействие на администрацията на ареста или затвора. По отношение на хигиената в спалните помещения, ответникът излага твърдения, че администрацията на затвора в [населено място], чрез външна фирма, осигурява обезпаразитяване ежемесечно. Отделно от това, на лишените от свобода се позволявало да внасят препарати против насекоми и за дезинфекция, тъй като ежедневното поддържане на хигиената в спалните помещения, съгласно разпоредбите на чл.21, ал.12 и чл.22, ал.2 ППЗИНЗС, било отговорност на лишените от свобода. По отношение на обитаемата площ, ответникът сочи, че била налице гъвкава система за първоначално настаняване и преместване, съгласно чл.62 от ЗИНЗС. Посочва, че настаняването и преместването на лишените от свобода било съобразено с разпоредбите на чл.20, чл.27, ал.1 и ал.2 от ППЗИНЗС, въз основа на капацитета, възможностите на отделните помещения в групите и при отчитане на желанията на лишените от свобода. В заключение, ответникът счита, че дори и да се допусне, че разполагаемата обща площ от страна на ищеца е била минимална, то този факт не може да доведе до извод за нечовешко и унижително отношение – такова, каквото излиза извън рамките на последиците от наказанието „лишаване от свобода“. Отделно от това сочи, че изискването за минимална жилищна

площ за един лишен от свобода в размер на най-малко 4 кв.м. влиза в сила от 01.01.2019 г., съгласно §13 от ПЗР на ЗИНЗС. В писмените си бележки, пояснява, че видно от представените в хода на производството пред съда справки от затвора в [населено място], от така посочената начална дата 21.12.2011 г. до 22.05.2012 г., ищецът е пребивавал в ареста „В.“, а в периода от 23.05.2012 г. до 10.07.2012 г. в ареста „Г.М. Д.“. Претендира за отхвърляне на исковата претенция и присъждане на юрисконсултско възнаграждение.

Участвалият в производството по делото прокурор – представител на СГП счита, че претендираните не са недоказани елементите от фактическия състав на отговорността на държавата за вреди, поради което искът е неоснователен и следва да бъде отхвърлен.

Административен Съд С. - град, I отделение, 69 състав, след като взе предвид наведените в исковата молба доводи, изразеното становище на пълномощника на ответника и на представителя на СГП и се запозна с приетите по делото гласни и писмени доказателства, намира от фактическа страна следното:

В Докладна записка от 16.09.2019 г., съставена от инспектор към ИСДВР – 5-та и 2-ра група /по заместване/ към ГД „ИН“ - Затвора [населено място], е посочено, че не разполага с информация в кои спални помещения е било настанено лишеното от свобода лице, но и в двете групи – 5-та и 2-ра, лишените от свобода имали непрекъснат достъп до течаща топла и студена вода и санитарен възел. Сочи се, че спалните помещения били много добре осветени, помещенията се отоплявали от централно парно отопление и имало възможност за проветряване, както и достъп до естествена светлина.

В справка, издадена от ИСДВР на 2-ра група към ГД „ИН“ на Затвора [населено място] от 30.09.2019 г. е отразено, че Е. С. е постъпил във 2-ра група на 17.10.2013 г., в спално помещение № 11 и е пребивавал там до 16.07.2015 г. За помещението е посочено, че е оборудвано с легла на два етажа, има прозорци, които осигуряват пряка дневна светлина, санитарен възел, оборудван с мивка, тоалетна и душ с постоянно течаща топла и студена вода. В същата справка е разяснено, че всеки месец се раздават сапуни, веро, прах и обезмаслител на лишените от свобода. Отделно от раздаваните санитарно-хигиенни материали, лишените от свобода могат всеки ден да си купуват тоалетни принадлежности от лавката. Съща така е посочено, че във всяка група има назначени хигиенисти, както и служители на НОС, които следят за изпълнението на задачите, свързани с личната отговорност на лишените от свобода за поддържане на чистотата в помещенията.

В докладна записка от 16.09.2019 г., съставена от домакина на ЗО „К.“ е посочено, че лишеният от свобода Е. С. е бил настанен във 2-ра група на ЗО „К.“ на 17.07.2015 г. На групите в затворническите общежития ежесечно са раздавани перилни препарати за хигиенизиране в спалните помещения и за личните нужди на лишените от свобода. За битовите условия, в справката е посочено, че в ЗО „К.“ питейната вода се доставя от „Софийска вода“, която се подава по график към настанените в общежитието. Във връзка с режима на топла и студена вода, в справката е отбелязано, че при построяване на общежитието, централният водопровод свършва на около 500 м. от него и за целта е построена помпена станция, която подава вода в построен резервоар. Вместимостта на резервоара не позволява подаване на вода през цялата част на денонощието, поради което бил изготвен график за подаване на топла и студена вода, съобразно който студена вода се пуска за 7 часа и половина през деня, а

топла вода за един час сутрин и един час вечер. Ежеседмично по график се пере спалното бельо на лишените от свобода. През 2016 г. било направено saniране на спалните помещения в ЗО „К.“, била поставена ПВЦ дограма и бил направен основен ремонт на мокрите и санитарни помещения в спалните на лишените от свобода.

От докладна записка от 24.09.2019 г., издадена от ИСДВР към ЗО „К.“ е видно, че през периода на престоя на ищеца във 2-ра група /от 17.07.2015 - 05.07.2017 г./ на затворническото общежитие, лишените от свобода са разполагали с индивидуална жилищна площ между 2.75 кв.м. и 5.82 кв.м., като прави впечатление, че средните стойности на жилищната площ, с която са разполагали лишените от свобода лица е под 4 кв.м. Към докладната записка са представени списъци с отразен брой предоставяни санитарни материали по месеци, както и график за режима на студена и топла вода в общежитието.

От протокол за извършени натурални видове строителни и монтажни работи е видно, че в ОЗ „К.“ през 2016 г. е сменена дограмата на помещенията.

Представени са и протоколи за извършени в ОЗ „К.“ ДДД обработка от фирмите „Инсекта България“ ООД, „Транс Пест Контрол“ ООД и „Килъри“ за периода 2012 г. до 2017 г.

От справка за извършените ремонтни дейности в затвора в [населено място] за периода 01.01.2016 г. – 31.12.2018 г. се установява, че в годините сградният фонд на Затвора [населено място] и общежитията е изключително остарял и морално амортизиран. Липсата на бюджетни средства за капиталови разходи и ремонтни дейности поставя администрацията на затвора в изключително затруднено положение и невъзможност за справяне с проблемите, натрупани в годините. Извършените ремонти са както следва: през 2016 г. ремонт на покрива на 10 и 13 група, състоящ се в замазка и полагане на воалит, подмяна на улици. Направен е и основен ремонт на кухненски блок на лишени от свобода; през 2017 г. е направен ремонт на спалните помещения на 11, 8, 7 и 6 групи, състоящ се в изкърпване и шпакловане на стени, боядисване, освежаване на спалните помещения и подмяна на подови настилки. Направен е основен ремонт на санитарни възли на 11, 8, 7 и 6 групи, преустройство на спални помещения и смяна на старата дограма с ПВЦ на 2, 5 и 12 групи, ремонт на ВиК инсталации от абонатна станция през банята до 2, 12 и 5 групи, ремонт на покрива и смяна на улици на 3 група, ремонт на подземен топлопровод от парна централа до 10 група, хидроизолация на графопостовите и над складовете на 11 и 8 групи. През 2018 г. е направен основен ремонт на спални помещения на 1, 10 и 13 групи, основен ремонт на санитарни възли на 14 група, хидроизолация на покривите на 13 група, основен ремонт на покрива на ЗО „К.“.

От направена експертна оценка на актуалното психическо и емоционално състояние на лишения от свобода Е. Н. С., към 10.09.2019 г., се установява, че към момента на изследването лицето е емоционално стабилно. В поведението му не се установяват симптоми, които да насочват към повишени нива на тревожност, стрес и депресия. Отрича суицидни мисли и намерения, като твърди, че такива не е имало и в миналото. Изследваният е споделил, че не е в конфликтни отношения с останалите лишени от свобода, което означава, че средата, в която се намира не е източник на напрежение. Няма индикации за разстройство на мисленето и за сериозна психопатология.

По делото са събрани гласни доказателства от допуснатите до разпит свидетели на ищца – К. Д. И. и В. К. М., изтърпяващи наказание „лишаване от свобода“ в затвора в [населено място].

Разпитан, свидетелят И. споделя, че с ищеца са били заедно в една килия в затвора в [населено място], в трети отряд през периода 2017 г.-2018 г. Били са заедно в 16-то спално помещение. Твърди, че навсякъде имало хлебарки и дървеници, а като се пръскало се размножавали още повече. В периода от 2017 г. до 2018 г. си спомня, че били заедно с ищеца. Тогава той бил нахапан от дървеници и закаран в болница. След като се върнал от болницата разбрал, че ищецът бил заразен с краста. Не знаел дали са му давали нещо за лечение. Гледал го как се „драпа и дере“, както и, че целият бил в пъпки. Така бил по 24 часа. За средствата за хигиена споделя, че се полагали по два сапуна и 200 гр. прах за пране за един месец. В помещението били двама от едната страна и двама от другата, общо четири човека, а спалното помещение било с площ от 6 кв.м. Като пресмята вишките, на които се спи, оценява едното помещение с размери от 1.90 м. на 3 метра, а другото - 1.90 м. на 2 метра. Като прибавя леглото, широко 70 см. и дълго 1.90 м., оставали 2 метра свободна площ. В малкото помещение вишките били една върху друга, а в по-голямото разположени по една от двете страни. Твърди, че са почиствали помещенията минимум 3 пъти дневно, както и, че ищецът редовно се включвал в почистването. За тоалетната се редували. Споделя, че и него са го хапали дървеници, но кожата му била по-дебела.

Разпитан, свидетелят М. споделя, че с ищеца бил в 7-ма група в Затвора в [населено място]. Били в различни килии на един и същи етаж. В килиите имало дървеници и хлебарки. Пръскали за тях целия етаж и въпреки това, имало по стените, вишките, по дюшеците. В неговата килия били 4 човека. Неговата и на ищеца били еднакви килии. Давали им сапун и прах за почистване. Видял, че на ищеца му излезли плюски по врата и ръцете. Всички си чистели спалните помещения. Ищецът също почиствал.

По делото са допуснати две съдебно-медицински експертизи.

Заклучението на СМЕ, изготвена от специалист по кожни и венерически болести, дава отговори на въпросите: 1. Какво е „С.“ и от какво се причинява?; как се отразява на здравословното състояние на лицето и в какво се изразява?; Колко време трае лечението?; Кога е заразен, колко време е бил засегнат от болестта? Как е лекуван?; Кои части от тялото са му засегнати? В отговор на така поставените въпроси, вещото лице отговаря, че „С.“ е заразно паразитно заболяване, което протича с пристъпен сърбеж предимно нощем и обриви с типична локализация и характеристика. Причината за такова заболяване е кърлеж *Sarcoptes S. var. hominus*, с размер на жизнения акар от 0.3-0.4 мм, а мъжкият е двойно по-малък. След оплождането, женските прокопават тунелчета в повърхностния слой на кожата, в който снасят между 2 и 3 яйца на ден. От яйцата се развиват шестокраки ларви, а от тях осموкраки нимфи. Акарите достигат до полова зрялост след три седмици. Заразяването става при близък телесен контакт, полов контакт или спане в общо легло. Заразяването може да стане и чрез спално и лично бельо, но това е по-рядко. Крастата на чистоपльтните се проявява със сърбеж и оскъден обрив. Локализира се по кожата между пръстите на ръцете и краката, както и на вътрешните повърхности на лакти, китки, мишници, корем, ареолите на гърдите при жените и препуциума при мъжете. Гърбът се засяга много рядко. Главата и вратът обикновено не се засягат. Типичен симптом е силният сърбеж нощем при затопляне. При заболяване, по кожата се наблюдават обриви, корички. Силният сърбеж нарушава качеството на живот на пациента, нарушаа се и качеството на съня. Лечението трае 3 дни. Според данните от документацията по делото, вещото лице достига до заключение, че заболяването е настъпило 2-3 седмици преди датата, на която ищецът е постъпил на лечение (13.02.2018 г.). Лекуван е с А. за

лечение на скабиес и Ф. – за намаляване на сърбежа. Според епикризата по делото, вещото лице достига до извод, че засегнати били двете му ръце.

Съдът намира за неотнормимо заключението на допуснатата експертиза за заболяването и лечението на хепатит „С“, изготвена от завеждащ Националната референтна лаборатория „хепатитни вируси“ при Националния център по заразни и паразитни болести. Първоначалната искова молба и уточнителна молба от 02.12.2022 г. не съдържат твърдения за липса на адекватно медицинско обслужване, а наведените твърдения относно заболяването „С.“ са единствено във връзка с липсата на нормални хигиенни условия в помещенията.

При така установената фактическа обстановка, съдът намира от правна страна следното:

На първо място следва да се посочи, че исквата претенция е частично погасена по давност. Съгласно чл.110 от ЗЗД с изтичане на петгодишна давност се погасяват всички вземания, за които законът не предвижда друг срок. За целите на съдебния процес погасена по давност се явява исквата претенция, касаеща период повече от 5 години преди датата на предявяване на иска на 04.09.2018 г. Т.е. исквата претенция за вреди, претърпени **преди 03.09.2013 г.**, е погасена по давност.

От представената по делото справка рег. № 15272/29.09.2020 г. от Областна служба „Изпълнение на наказанията“ – С. /О.-С./ /л.165/ се установява, че Е. Н. С. е пребивавал в арестите на О.-С., както следва: за периода от 21.12.2011 г. до 23.05.2012 г. в арест „В.“ и от 23.05.2012 г. до 11.07.2012 г. в арест „Г.М.Д.“. Първоначалната искова молба съдържа твърдения единствено относно престоя на ищеца в Затвора [населено място], а уточнителната молба от 02.12.2022 г. касае единствено престой в Затвора [населено място] и в ЗОЗТ „К.“, поради което съдът приема, че *за исквия период от 21.12.2011 г. до 11.07.2012 г. исквата претенция е неоснователна и следва да бъде отхвърлена, тъй като за този период ищецът не е пребивавал в Затвора [населено място] или в ЗОЗТ „К.“*. В тази част исквата претенция е погасена и по давност съгласно чл.110 от Закона за задълженията и договорите, предвид предявяване на иска на 04.09.2018 г.

Разпоредбите на чл.284-286 от ЗИНЗС, вр. чл.3 от с.з., уреждат защита на осъдените и задържаните под стража лица срещу поставянето им в неблагоприятни условия, изразяващи се в липса на достатъчно жилищна площ, храна, облекло, отопление, осветление, проветряване, медицинско обслужване, условия за двигателна активност, продължителна изолация без възможност за общуване, необоснована употреба на помощни средства, както и други подобни действия, бездействия или обстоятелства, които уронват човешкото достойнство или пораждат чувство на страх, незащитеност или малоценност. Тази правна уредба е приета в резултат на серия от осъдителни решения на ЕСПЧ срещу България за нарушение на чл.3 от ЕКПЧ поради условията за пребиваване в местата за лишаване от свобода в страната ни и пряко кореспондира с абсолютната забрана по чл.3 от ЕКПЧ. Разпоредбата на чл. 3 от Конвенцията защитава една от основните ценности на демократичното общество. Тя забранява по абсолютен начин изтезанията или нечовешкото или унижително отношение или наказание, независимо от обстоятелствата и поведението на жертвата (виж *А. и други*, цитирано

по-горе, § 139, с допълнителни препратки).

За да попадне в обхвата на този член, малтретирането трябва да достигне *минимално ниво на суровост*. Оценката на този минимум е относителна и зависи от всички обстоятелства по делото като продължителността на отношението, физическите и психическите последици и в някои случаи пола, възрастта и здравословното състояние на лицето. Въпреки че малтретиране, което постига този минимум, често включва действителна телесна повреда или силно физическо или психическо страдание, дори и при липса на такива, когато отношението унижава или принизява човек, показвайки липса на уважение или води до засягане на неговото човешко достойнство, или предизвиква чувство на страх, страдание или малоценност, което може да разбие моралната и физическата устойчивост на този човек, то също може да попадне в обхвата на забраната на чл. 3.

За да бъде приета основателност на иска за вреди с правно основание чл. 284, ал. 1 от ЗИНЗС, следва кумулативно да бъдат доказани: 1. акт, действие и/или бездействие на специализираните органи по изпълнение на наказанията, с което се нарушава чл. 3 от закона; 2. настъпила, в резултат на нарушението имуществена/неимуществена вреда в правната сфера на ищеца, която се предполага до доказване на противното по силата на въведената с разпоредбата на чл. 284, ал. 5 ЗИНЗС оборима презумпция и 3. пряка и непосредствена причинна връзка между вредите и нарушението (в този смисъл е Решение № 15247 от 12.11.2019 г. по адм. д. № 813/2019 г., III отд. на ВАС).

За да попадне задържането специално под чл. 3 от Конвенцията, страданието и унижението трябва да *надхвърлят* неизбежния елемент на страдание и унижение, свързани със самото лишаване от свобода. В този случай властите трябва да гарантират, че едно лице е задържано при условия, съвместими с уважението към човешкото достойнство, че начинът и методът на изпълнение на наказанието лишаване от свобода или друг вид мярка за задържане не подлага човека на стрес или трудности с интензитет, надвишаващ неизбежната степен на страдание, присъща на задържането, и че предвид практическите изисквания на лишаването от свобода, здравето и благосъстоянието на този човек са гарантирани в достатъчна степен.

При оценка на условията на задържане по чл. 3 от Конвенцията е особено важно да бъде взето предвид *кумулятивното въздействие* на тези условия, както и конкретните твърдения, направени от въпросното лице, и времето, което той или тя е прекарал/а в тези условия. Дори когато всеки отделен аспект от тези условия е в съответствие с националното законодателство, техният *кумулятивен ефект* може да бъде такъв, че да доведе до нечовешко или унижително отношение по смисъла на чл. 3 от Конвенцията.

Липсата на намерение за унижаване или принизяване на задържания чрез поставянето му в лоши условия, въпреки че е фактор, който следва да бъде взет под внимание, не изключва категорично установяване на нарушение на чл. 3 от Конвенцията. Крайната липса на място в затворническа килия има голяма тежест при оценката на това дали условията на задържане са в нарушение на чл. 3 от Конвенцията. Докато общите доклади на КПИ не казват изрично какъв размер жилищна площ за един лишен от свобода трябва да се

смята за минимален стандарт при настаняване в обща килия, то отделните национални доклади за извършените от КПИ посещения и препоръките по тези доклади предполагат, че желателният стандарт е *четири* квадратни метра жилищна площ на човек. Въпреки това, ако затворниците имат на разположение *по-малко от три* квадратни метра жилищна площ, пренаселеността трябва да се счита за толкова тежка, че да доведе *сама по себе си*, независимо от други фактори, до нарушение на чл. 3 от Конвенцията. Настоящият съдебен състав намира, че при преценката дали е допуснато нарушение на чл.3 ЕКПЧ следва да се вземат предвид изведените по приложението на разпоредбата правни положения по делото „*М. против Х.*“, *Решение от 20 октомври 2016г. на Голямата камера на Съда по правата на човека, Appl. №7334/13, [GC], 2016, което* решение е постановено след пилотното за България решение по делото „*Н. и други срещу България*“. В цитираното решение на ЕСПЧ по делото „*М. против Х.*“ е прието, че съгласно член 3 от ЕКПЧ, съдът не може да определи веднъж завинаги определен брой квадратни метри, които трябва да бъдат осигурени на един лишен от свобода, с цел съобразяване с Конвенцията, тъй като редица други важни фактори, като: продължителността на задържането, възможностите за упражнения на открито; физическото и психическо състояние на задържания, играят важна роля при преценката на това дали условията на задържане отговарят на гаранциите по член 3 (М., § 10). Също така се посочва, че *крайната липса на пространство* в затворническите килии натежава изключително като аспект, който трябва да бъде взет предвид, за да се установи дали оспорените условия на задържане са „унизителни“ по смисъла на член 3 от Конвенцията. Прието е, че когато личното пространство на задържания падне **под 3 кв. м.** площ в килии с *няколко* настанени в затворите, се счита за толкова сериозно, че възниква презумпцията за нарушение на член 3 от Конвенцията. В същия смисъл е и §§123 и 232 от решението по делото „*Н. и други срещу България*“, според които ако затворниците имат на разположение по-малко от три квадратни метра жилищна площ, пренаселеността трябва да се счита за толкова тежка, че да доведе сама по себе си, независимо от други фактори, до нарушение на чл. 3 от Конвенцията. В тежест на ответника е да обори тази презумпция, като докаже, че има фактори, които са в състояние да компенсират адекватно ограниченото разпределение на личното пространство (М., §§ 136-141). Според решението на ЕСПЧ по делото „*М.*“ презумпция за нарушаване на чл.3 от Конвенцията възниква и когато килията е с площ в диапазона **от 3 до 4 кв.м.** лично пространство на затворник, като факторът площ остава важен в преценката на Съда за адекватността на условията на задържане, *но при условие* че факторът *площ е съчетан с други аспекти* на неподходящи материални условия на задържане. В решението по делото М., §§ 127-128 съдът изяснява методологията за оценка на условията за задържане, съгласно която при изчисляване на минималното лично пространство, отредено на задържан в помещения за няколко души *вътрешният* санитарен възел **не трябва** да се брой в общата площ на килията. От друга страна обаче ЕСПЧ отчита, че в наличната площ в килията **се включва** и пространството заето от мебели. Ето защо, предвид §114 от решението по делото М. важното при тази оценка е дали *задържаните са*

имали възможност да се движат нормално в килията. ЕСПЧ в решението отчита и факта на обективните трудности, които изпитват жалбоподателите при събирането на доказателства, за да обосноват твърденията си за условията на задържане. В същото време това *не ги освобождава от задължението да предоставят на съда подробна и непротиворечива информация за условията, от които се оплакват.* При всички случаи тежестта на доказване е на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" [населено място], която има достъп до помещенията и информация за условията в тях и може да ангажира доказателства, с които да опровергае твърденията на ищеца.

Дори пренаселеността да не е толкова сериозна, че да представлява сама по себе си нарушение на чл. 3 от Конвенцията, според ЕСПЧ, тя все пак може да доведе до нарушение на тази разпоредба, ако **се комбинира** с други аспекти на условията на задържане – като например липса на уединение при използване на тоалетната, лоша вентилация, липса на достъп на естествена светлина и свеж въздух, липса на подходящо отопление или липса на основна хигиена – това води до ниво на страдание, което надвишава това, присъщо на задържането.

ЕСПЧ извежда критерии при оценката на това дали е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията по отношение на липсата на лично пространство, а именно: (а) всяко задържано лице трябва да има индивидуално място за спане; (б) всяко задържано лице трябва да има най-малко три квадратни метра жилищна площ; и (в) размерът на килията трябва да дава възможност на задържаните лица *да се движат свободно между мебелите*. Липсата на някои от тези елементи сама по себе си поражда сериозно предположение, че условията на задържане са в нарушение на този член (виж А. и други, цитирано по-горе, § 148).

Освен размерът на наличното пространство, други аспекти на физическото състояние на задържане също са от значение за оценката на съответствие с чл. 3 от Конвенцията. Тези елементи включват по-специално достъп до упражнения на открито, естествена светлина или въздух, наличие на вентилация, адекватност на отоплението, възможност за използване на тоалетната в уединение и съответствие с основни санитарни и хигиенни изисквания. По този начин, дори и в случаите на затворнически килии, които осигуряват **3-4 квадратни метра** жилищна площ на един лишен от свобода, може да има нарушение на този член, ако **факторът на пространството е съчетан с липса на вентилация и осветление**.

Съдът в С. приема за много важно да се предостави на затворниците безпрепятствен и достатъчен достъп до естествена светлина и свеж въздух в килиите им. При липса на индикации за пренаселеност или неправилно функциониране на системата за вентилация и изкуственото осветление, негативният ефект на щорите не достига сам по себе си прага на тежест, изискван по този член (виж А. и други, цитирано по-горе, § 154, с допълнителни препратки). Друг санитарен проблем в поправителните заведения, отбелязан в осъдителните решения на ЕСПЧ срещу България, е наличието на хлебарки, гризачи, бълхи, въшки, дървеници и други вредители. Съдът в С. е отбелязъл, че затворническите власти трябва да се справят с

този проблем чрез осигуряване на адекватни дезинфекционни съоръжения, почистващи продукти, както и редовно обезпаразитяване и проверки на килиите, по-специално на спалното бельо, дюшеците и пространствата, използвани за съхранение на храна.

При постановяване на решението си настоящият съдебен състав приема, че следва да съобрази стандартите, заложи в Европейските правила за затворите. Макар да представляват само препоръки на Комитета на министрите към държавите-членки на Съвета на Европа по отношение на минималните стандарти, които следва да се прилагат в затворите, същите са отправна точка за преценката дали е налице нарушение на забраната за жестоко, нечовешко или унизително отношение. Според т.10.1 Европейските правила за затворите те се прилагат по отношение на лица, които са с постановена от съдебен орган мярка за задържане или са лишени от свобода в следствие на осъдителна присъда. Същите поставят изискване, доколкото е възможно, неосъдените затворници да получат възможност за настаняване в единични килии, освен ако не се прецени, че е в тяхна полза да живеят заедно с други неосъдени затворници, или съдът разпорежи как точно да бъде настанен конкретен неосъден затворник. Затворниците се настаняват в общи помещения, само ако помещението е подходящо за тази цел и ако *затворниците имат съвместимост един с друг.*

Според т.18.1 от Правилата битовите условия на затворниците, и особено условията за спане, трябва да са съобразени със зачитането на човешкото им достойнство, трябва да осигурява, доколкото е възможно *лично пространство*, и да отговарят на *хигиените и здравословни* изисквания, като се обръща необходимото внимание на климатичните условия, в частност площ, кубатура на помещението, *осветление, отопление и вентилация.*

Във всички помещения, в които лишените от свобода живеят, работят или се събират, прозорците трябва да са достатъчно големи, за да дават възможност на затворниците да четат или работят на естествено осветление при нормални условия и да позволяват влизането на свеж въздух, освен ако няма съответната климатизираща инсталация. Според т. 19 всички помещения на всеки затвор трябва по всяко време да бъдат добре поддържани и чисти. Затворниците трябва да имат безпрепятствен достъп до хигиенични санитарни помещения, съобразени с правото на лично уединение. Трябва да са осигурени необходимите помещения, където всеки затворник да може да се къпе и взема душ при подходящи за климата температури при възможност всеки ден, но не по-малко от два пъти седмично (или по-често, ако е необходимо) с оглед поддържане на обща хигиена. Установено е *задължение за затворническите власти да предоставят необходимите за това средства*, включително тоалетни принадлежности и обичайни почистващи пособия и материали, респ. задължение за затворниците да поддържат себе си, облеклото си и спалните помещения чисти и подредени.

Отнесени към конкретно установените по делото факти, горепосочените изискванията навеждат на следните **правни изводи**:

Не е спорно по делото, че през част от исковия период ищецът Е. Н. С. е пребивавал в помещения, находящи се в Затвора в [населено място] и ЗО „К.“, както следва:

- в периода 11.07.2012 г. до 17.10.2013 г. в **5-та** гр. на Затвора в [населено място];
- от 17.10.2013 г. до 16.07.2015 г. ищецът бил настанен във **2-ра** гр. на Затвора в [населено място];
- от 16.07.2015 г. до 06.07.2017 г. бил настанен в ЗО „К.“;
- от 07.07.2017 г. до 15.02.2018 г. бил настанен в **5-та** гр. на Затвора в [населено място];
- от 15.02.2018 г. до 20.02.2018 г., бил преместен в **4-та** гр. на Затвора в [населено място];
- от 20.02.2018 г. до момента на подаване на исковата молба на 04.09.2018г. бил настанен в **5-та** група на затвора в [населено място].

Релевантните оплаквания на ищеца касаят – пренаселеност на помещенията, съчетана с ниска хигиена, липса на вентилация, на достъп до чист въздух и светлина, наличие на хлебарки и дървеници, ухапванията от които влошавали условията за сън. Именно съвкупното въздействие на тези условия съдят трябва да прецени дали са довели до твърдените неимуществени вреди. Недопустими по смисъла на чл.214, ал.1 ГПК са нововъведените от ищеца, чрез адв. И. С., с молба от 02.12.2022 г. твърдения за „липса на прикрепена слушалка към батерията в банята и мухъл по стените“, поради което тези обстоятелства не следва да се съобразят при съвкупната преценка на кумулативното въздействие на условията, при които ищецът е изтърпявал наказанието си.

С оглед на изложеното и предвид заявената с исковата молба претенция, съдят следва да установи: А/ поставен ли е бил ищецът, като лишен от свобода „в неблагоприятни условия за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода, изразяващи се в липса на достатъчно жилищна площ, осветление, проветряване и хигиенна среда“ (чл. 3, ал. 2 ЗИНЗС), съответно: претърпял ли е неимуществени вреди, които да са пряка и непосредствена последица от тези условия; Б/ съумял ли е ответникът (арг. чл. 284, ал. 5 ЗИНЗС) да опровергае твърдението за претърпени неимуществени вреди, като установи и докаже, че не е бездействал, осигурявайки през исковия период „достатъчно жилищна площ, храна, облекло, отопление, осветление, проветряване“. В същото време оборимостта на презумпцията по чл. 284, ал. 5 ЗИНЗС не освобождава ищеца от отговорността да проведе от своя страна пълно и главно доказване (чл. 154, ал. 1 ГПК) на твърдението за понесени неимуществени вреди (твърдените от него заболявания), които са пряк резултат от поставянето му в неблагоприятни условия (пребиваване в „пренаселени“ килии, наличието на инсекти, липса на слънчева светлина и достъп до чист въздух, на санитарно хигиенни материали).

1. Относно наличието на недостатъчна площ и пренаселеност:

Неоснователно е становището на ответника за неприложимост на изискването за 4 кв.м. на л.св., тъй като нормативно е отложено за 01.01.2019 г. с пар.13 от ПЗР на ЗИНЗС. Както се посочи, забраната за поставяне на л.св. при неблагоприятни условия за изтърпяване на наказанието следва пряко от абсолютната забрана по чл.3 от ЕКПЧ.

Според докладна записка от 16.09.2019 г. на ИСДВР 5-та група при Затвора [населено място] **липсват** данни в кои спални помещения е бил настаняван

ищецът (л.22 от адм.д.№ 9435/18 г.). Това обстоятелство следва да се тълкува съобразно чл.284, ал.3, изр.2 от ЗИНЗС, както и във връзка с носената от ответника доказателствена тежест да установи, че ищецът е бил настанен при спазване на изискванията за минимална площ.

Установява се от докладна записка от 20.09.2019 г. на ИСДВР 2-ра група при Затвора [населено място] (л.23 от адм.д.№ 9435/18 г.), че при пребиваването си във **втора група** на Затвора С. ищецът е бил настанен в помещение **№ 11** с площ от **15.20 кв.м.** плюс санитарен възел с топла и студена течаща вода. Посочените са имена на 5 лица, с които ищецът е съжителствал в същото помещение, но *през различни периоди*, поради което не може да се установи точната разполагаема площ на едно лице в Затвора [населено място]. Освен това, не е посочен размер на санитарния възел, който следва да се извади от разполагаемата площ съобразно поясненията на ЕСПЧ по делото М..

Размери на помещенията се посочени в справка на л.120 от адм.д.№ 9435/2018 г., според която помещения от № 2 до № 17 са с площ от 13.20 кв.м., *но при различен реален брой настанени лица към 02.03.2018 г. – от 3 до 5 лица*. Според справката всяко помещение разполага със санитарен възел от 2 кв.м., които следва да се извадят от общата квадратура. При съобразяване с предходната справка за размер на помещението от 15.20 кв.м., съдът приема, че посочената в справката на л.120 жилищна площ от 13.20 кв.м. е чиста площ, т.е. без площта на санитарното помещение, което при трима настанени прави 4.40 кв.м. на човек, **при четирима – 3.30 кв.м.**, а при пет – 2.64 кв.м. От същата справка се установява, че *при капацитет на помещенията за 53 броя л.св. в тях са настанени 69 броя*, т.е. установява се пренаселеност. Макар да не е коректно, тъй като не касае конкретно помещение, в което е бил настанен ищецът, при съобразяване на данните от същата справка – обща площ от 232 кв.м., разделена на настанените 69 броя лица се получават по **3.36 кв.м.** на лице. Въз основа на изложеното и при съобразяване на среден брой настанени 4 лица в помещение съдът формира извод за средна разполагаема площ на един л.св. в жилищните помещения на Затвора С. от около 3.30 кв.м. При съобразяване на наличните мебели в помещенията – легла, шкафчета и маса, съдът приема, че придвижването между мебелите в жилищните помещения е било затруднено, което обстоятелство следва да бъде съобразено при преценка наличие на нарушение по чл.3 от ЗИНЗС според делото М..

Според докладна записка от 02.07.2020 г. на ИСДВР 2-а група при Затвора [населено място] (л.121 от адм.д.№ 9435/18 г.) за периода след 17.10.2013 г. няма данни в кое помещение е бил настанен ищецът.

Според докладна записка от 27.09.2019 г. на ИСДВР 4-та група при Затвора [населено място] (л.24-25 от адм.д.№ 9435/18 г.), в периода от 15.02.2018 г. до 20.02.2018 г. ищецът е пребивавал в помещение № 6, а по негово желание е преместен в помещение № 10. Помещение № 6 било със жилищна площ от 18.31 кв.м., с капацитет от 4 л.св., оборудвано с 4 легла, 4 шкафчета, 1 мивка с течаща топла и студена вода, 2 броя прозорци с размери 1.40 м./1.40 метра с достъп на пряка слънчева светлина и възможност за проветряване. Помещението имало обособен санитарен възел в квадратура от 4.60 кв.м. – тоалетна с подвижен душ и възможност за къпане. Изложеното определя

площ от 3.43 кв.м. на л.св. при пълен капацитет от 4 души в помещение № 6. *Липсвала информация с кого е съжителствал ищецът в двете спални помещения.* Помещение № 10 било със жилищна площ от 19.98 кв.м., с капацитет от 4 л.св., оборудвано с 4 легла, 4 шкафчета, 1 мивка с течаща топла и студена вода, 2 броя прозорци с размери 1.40 м./1.40 метра с достъп на пряка слънчева светлина и възможност за проветряване и санитарен възел от 3.15 кв.м. Изложеното определя площ от 4.21 кв.м. на л.св. при пълен капацитет от 4 души в помещение № 10. Тази площ надхвърля минималната граница от 3 кв.м., поради което съдът приема, че в периода от 15.02.2018 г. до 20.02.2018 г. ищецът не е бил поставен в условия на пренаселеност. Още повече, че данните по делото сочат, че в този период той е бил на болнично лечение в СБАЛПС С..

Според докладна записка от 19.09.2019 г. на ИСДВР при **ЗО „К.“** (л.28-30 от адм.д.№ 9435/18 г.) за периода си на пребиваване от 17.07.2015 г. до 05.07.2017 г. ищецът е бил настанен във втора група. В периода от м.януари 2016 г. до м.юни 2016 г. в общежитието е извършен основен ремонт по обновяване на дограма, на санитарни възли с нови фаянсови плочки, моноблокове и душове с чешми. Във всяко помещение имало санитарен възел с течаща топла и студена вода. От докладни записки от 23-29.07.2020 г. на ИСДВР при **ЗО „К.“** (л.129-134 от адм.д.№ 9435/18 г.) също се установява липса на информация в кои помещения е бил настанен ищецът, тъй като регистърът за настаняване се водел по групи.

Извършеното в докладна записка от 24.09.2019 г. на ИСДВР при **ЗО „К.“** (л.34-36 от адм.д.№ 9435/18 г.) пресмятане на разполагаемата площ на всеки лишен от свобода в общежитието не следва да се кредитира, тъй като при него не е съобразена площта на санитарните помещения, която следва да се извади от общата площ. Не е ясно какво означава „обща квадратура“, тъй като същата е пресметната общо на група, а не по помещения.

Не следва да се кредитират и приложените две заявления от 03.07.2018 г. и от 04.01.2019 г. от ищеца, удостоверяващи желанието му за преместване в други спални помещения на Затвора [населено място] с данни, че няма претенции относно тяхната квадратура (л.103-104 от адм.д.№ 9435/18 г.), тъй като са изготвени на бланка на пенитенциарното заведение и не могат предварително да ограничат субективното право на иск за нарушение на чл.3 от ЗИНЗС.

Относно условията за настаняване на л.св. в Затвора [населено място] и ЗО „К.“ съдът намира за правилно и обосновано позоваването от страна на ищеца на общодостъпна информация от доклади на Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание (КПИ) и на О. на Република България като Национален превантивен механизъм (Н.).

Според т.12 от Публично изявление от 26.03.2015 г. на КПИ относно България пренаселеността остава крайно проблематичен въпрос в българската система на затворите. Например, в Б. затвора преобладаващата част от лишените от свобода разполагат с по-малко от 2 кв.м. пространство в общите спални помещения, с изключение на отделението за обвиняеми и подсъдими. Положението в С. затвор също не се е променило, като повечето от лишените

от свобода разполагат с малко повече от 2 кв.м. пространство на човек. В обобщение, по мнение на Комитета, сами по себе си материалните условия в трите посетени затвора (С., В. и Б.) могат да се разглеждат като равняващи се на нечовешко и унижително отнасяне.

Според Доклад на КПИ относно посещение в България в периода 26.09.-06.10.2017 г.: Първото непосредствено наблюдение се отнася до масовото заразяване на местата за лишаване от свобода с дървеници (дори и в наскоро ремонтирани помещения), свързано с проблема със старите, мръсни и скъсани матраци и одеяла във всички затвори. Съгласно т.63 от доклада периодичното посещение през 2017 г. се проведе около 2,5 години след публичното изявление на КПИ относно България. Тогава К. не е имал друг избор освен да излезе с такова изявление, тъй като много дългогодишни препоръки на КПИ бяха останали неизпълнени и ситуацията в българските затвори наистина беше драматичен. Посещението през 2017 г. даде възможност да се направи оценка на направеното след публичното изявление и след решението на Европейския съд по правата на човека по делото Н.. Делегацията отбеляза, че ситуацията в местата за лишаване от свобода като цяло се е подобрила след *ad hoc* посещенията през 2015 г. поради редица фактори: значителен спад на пренаселеност в затворите (в повечето посетени места, *с изключение на С. затвор и арестите в С. и С.*, официалната норма от 4 m² на затворник е спазена на практика). К. настоятелно насърчава българските власти да продължат усилията си, включително по-специално обновяването на затворите програма. Особено внимание трябва да се обърне на С. затвор и Г.М. Д. в С., където напредъкът досега беше значително по-бавен. Въпреки някои текущи ремонти в различни части на затвора, общите материални условия в С. затвор остават *доста лоши (лош достъп до естествена светлина и вентилация, счупени прозорци, повредени подове и тавани, стени, покрити с мухъл, порутени душеве)*, и все още имаше локализирана пренаселеност, особено в **групи 2, 5, 7 и 12** настаняване на осъдени затворници. К. препоръчва да се положат повече усилия, за да се гарантира най-малко 4 m² жизнено пространство на затворник в килии с много места (6 m² в единични килии) в цялото заведение. Както вече беше споменато (вж. параграф 9 по-горе), делегацията беше изключително загрижена за наблюдаваното общо заразяване с дървеници (дори в наскоро ремонтирани помещения), което беше свързано с проблема със старите, мръсни и скъсани матраци и одеяла във всички затвори.

Установява се от публично достъпен Годишен доклад на О. на Република България като Национален превантивен механизъм (Н.) за 2019 г. относно ЗОЗТ „К.“, че помещенията в общежитието са остарели и амортизирани, въпреки ремонтните работи няма подобрение, а е налице влошаване. Броят на лишени от свобода лица, настанени в килиите, е *бил многократно по-голям от допустимия по стандарт*. Н. констатира, че са настанени по 6 до 8 души в двойни помещения със собствен санитарен възел, включващ тоалетна и душ. Прозорците на килиите са малки, поради което *няма достатъчно дневна светлина* в спалните помещения на целия корпус. В бараките на ЗО „К.“ е налице дългогодишен и системен недостиг на питейна вода. Общежитието не е присъединено към централна канализация, а

използва септични ями. Има топла вода 2 часа в денонощието в дебит, измерен в 5 кофи. Проблемът е известен на ръководството на ГДИН и е в основата за вероятен отказ там да се прави нов затвор, поради изискване на значителни финансови средства за нов водопровод.

Отоплението в ЗО „К.“ е на дърва и въглища, с печки, разположени в помещенията. Стените са опушени, почти сиви, на места разкъртени до тухла. Подът е от груб бетон. Стените и таваните на баните и тоалетните са покрити с мухъл. Въздухът в тоалетните е влажен и задушен, поради *липса на възможност за проветряване*, освен чрез отваряне на вратата към спалното помещение. *Тези бараки не подлежат на каквато и да е реконструкция, която може да осигури условия на пребиваване в тях. ЗО „К.“ към настоящия момент е общежитието с най-лоши условия в България, без перспектива за подобряване в близко бъдеще.*

По отношение на хигиената Н. многократно констатира, че проблемът относно наличието на *хлебарки и дървеници* в местата за лишаване от свобода е системен. Независимо от периодичното месечно дезинфектиране, то е неефективно. Затова Н. препоръча на министъра на правосъдието да разшири списъка с разрешени вещи, като включи препарати за борба с дървеници и хлебарки, тъй като този проблем съществува навсякъде в системата за изпълнение на наказанията.

Видно от приложената по делото документация, ремонтът на ЗО „К.“ е започнал година след постъпването на лишеното от свобода лице, като същият включва саниране на спалните помещения, ремонт на покрива и смяна на ПВЦ дограма, от което следва, че не са предприети необходимите ремонтни дейности за подобряване на жилищната площ на помещенията, не са предприети адекватни мерки за отстраняване на проблема с водоподаването, също така, въпреки извършените ремонтни дейности, качеството на живот в спалните помещения на затворническото общежитие не са се подобрили достатъчно.

По изложените съображения съдът приема, че за целия исков период, който не е погасен по давност (от 04.09.2013 г. до 04.09.2018 г.), *с изключение на периода* от 15.02.2018 г. до 20.02.2018 г., когато ищецът е бил в **4-та** гр. на Затвора в [населено място] с разполагаема площ над 4.00 кв.м., ищецът е изтърпявал наказанието лишаване от свобода при площ от около 3.30 кв.м. – площ, която се доближава до минимума от 3 кв.м. Като съобразява, че в нея са включени наличните в помещенията мебели, съдът приема, че движението на л.св. между тях е било *затруднено* по смисъла на тълкуването, дадено в решението на ЕСПЧ по делото М..

2.Относно наличието на хлебарки, гризачи, бълхи, въшки, дървеници и други вредители: Както се посочи, осъдителните решения на ЕСПЧ отбелязват санитарен проблем в поправителните заведения, а именно наличието на хлебарки, гризачи, бълхи, въшки, дървеници и други вредители. Съдът в С. е отбелязъл, че затворническите власти трябва да се справят с този проблем чрез осигуряване на адекватни дезинфекционни съоръжения, почистващи продукти, както и редовно обезпаразитяване и проверки на килиите, по-специално на спалното бельо, дюшеците и пространствата, използвани за съхранение на храна. Отделно от това, прави впечатление, че от графика за

пране са изключени одеялата /л.46/, за които е известно, че са основни скривалища на акарите.

Според Годишен доклад на националния превантивен механизъм за 2020 г. на О. на Република България, публикуван на 04.03.2021 г. и свободно достъпен на Интернет адрес prisonreform.bg: „Изводите показват, че продължава да е налице дългогодишният проблем с наличието на хлебарки и дървеници в местата за лишаване от свобода, като това е констатирано във всички проверени обекти – дори и там, където е извършван цялостен ремонт. В тази връзка са отправяни препоръки към ГДИН за търсене на алтернативни начини за справяне с този проблем. Несъмнено този проблем ще бъде във фокуса на проверките на Н. и през настоящата година“.

Независимо, че докладът не касае исковия период, съдът приема, че по делото не са налице данни, които да оборят официално потвърдената информация на О. на Република България относно дългогодишен проблем с наличието на хлебарки и дървеници. Напротив, свидетелските показания в тази насока са безпротиворечиви и установяват, че в Затвора в [населено място] има системен проблем с вредителите. Св. И., който е пребивавал с ищеца в Затвора С. в периода 2017-2018 г., твърди, че навсякъде имало хлебарки и дървеници, а като се пръскало се размножавали още повече. Св. М., който е пребивавал с ищеца в Затвора С., споделя, че в килиите имало дървеници и хлебарки. Пръскали за тях целия етаж и въпреки това имало по стените, вишките, по дюшеците. Ето защо, представените от ответника писмени доказателства за извършена дезинсекция на територията на ЗО „К.“ и на Затвора в [населено място] не оборват твърденията на ищеца за наличие на вредители, които очевидно не се повлияват от мерките срещу тях.

При съобразяване с указанията, дадени в отменителното Решение № 6597 от 07.11.2022 г. по адм.д.№ 4801/2022 г. на АССГ, XXII-ри Касационен състав, съдът приема, че приетата по делото СМЕ относно заболяването „С.“ следва да се цени именно във връзка с твърденията на ищеца за наличие на вредители. Според вещото лице „С.“ е заразно паразитно заболяване, което протича с пристъпен сърбеж предимно нощем и обриви с типична локализация и характеристика. Заразяването става при близък телесен контакт, полов контакт или спане в общо легло. Заразяването може да стане и чрез спално и лично бельо. При заболяване, по кожата се наблюдават обриви, корички. Силният сърбеж нарушава качеството на живот на пациента, нарушаа се и качеството на съня. От приложената по делото медицинска документация, вещото лице достига до извод, че от обриви били засегнати двете ръце на ищеца. От представената справка, рег. № 5210/27.09.2019 г., изготвена от ГД“ИН“ /л.15/ е видно, че в периода от **15.02.2018 г. до 20.02.2018 г.**, когато е боледувал от „С.“, ищецът е бил преместен от 5-та в 4-та гр. на Затвора в [населено място], като липсват данни в приложената от ГДИН документация дали в спалното помещение на 4-та група, в което е преместен ищецът е имало други лишени от свобода със същите симптоми. Заразата на ищеца с това паразитно заболяване е в подкрепа на твърденията му за наличие на вредители в спалните помещения в период, преди да постъпи в болницата към Затвора С..

Съвкупната преценка на събраните по делото доказателства навежда съда на

категоричен и несъмнен извод, че за исковия период, който не е погасен по давност, а именно от 04.09.2013 г. до 04.09.2018 г. ищецът е пребивавал в условия, свързани с наличие на паразитни инсекти, което допълнително е влошавало начина и условията за изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“, свързано с посочената по-горе пренаселеност на помещенията. Следва да се изключи периодът от 15.02.2018 г. до 20.02.2018 г., когато ищецът е пребивавал на територията на СБАЛПС към Затвора С..

3. Относно предоставяне на хигиенни материали и хигиена в помещенията:

Установява се от докладна записка от 20.09.2019 г. на ИСДВР 2-ра група при Затвора [населено място] (л.23 от адм.д.№ 9435/18 г.) на л.св. всеки месец е раздаван сапун, веро, прах и обезмаслител за лична хигиена, а също така, всеки ден те могли да закупват от лавката тоалетни принадлежности по техен избор. Всяка група имала назначени хигиенисти, като служители от НОС следели да изпълнение на възложените задачи. Всяка група имала санитарен полуден, а ползването на пералня било осигурени по график.

Според докладна записка от 19.09.2019 г. на ИСДВР при ЗО „К.“ (л.28-30 от адм.д.№ 9435/18 г.) администрацията е осигурила за л.св. препарати за почистване и хигиенизиране – сапуни, прах, белина. Всяко спално помещение имало изготвен график за поддържане на чистотата и хигиената, като един ден през седмицата е санитарен ден за всяка група. Л.св. се хранели в спалните помещения и задължението за поддържане на хигиена било тяхно. Със Заповеди № 3 и № 4 от 31.10.2017 г. на началника на ЗО „К.“ е сформирана комисия от ИСДВР, Д., медицинско лице и домакин, която да следи за бита и хигиената и която прави ежеседмични проверки на всички помещения. Приложен е график за пране на дрехите на л.св. в ЗО „К.“ (л.46 от адм.д.№ 9435/2018 г.).

Установява се от докладна записка от 16.09.2019 г. на домакина на ЗО „К.“ (л.32-33 от адм.д.№ 9435/18 г.), че на групите в общежитието ежесечно се раздават перилни препарати за хигиенизиране на помещенията и за лични нужди. Спалното бельо на л.св. се перяло ежеседмично по график. Приложено е копие от тетрадка за раздадени перилни и почистващи препарати (л.37-42 от адм.д.№ 9435/18 г.).

Установява се от докладна записка от 02.07.2020 г. на ИСДВР 2-а група при Затвора [населено място] (л.121 от адм.д.№ 9435/18 г.), че ежесечно, по списък, на всяка група се раздават сапуни от домакина на затвора.

Съвкупната преценка на предоставената от ответника по реда на чл.284, ал.3 от ЗИНЗС информация не съдържа данни за неизпълнение на задълженията на затворническата администрация за предоставяне на хигиенни материали за лични нужди или за почистване на помещенията. Такива данни не се установяват и от свидетелските показания по делото. Св. И. сочи, че всеки месец давали по 2 сапуна и 200 грама прах за пране, а лишените от свобода всеки ден почиствали помещенията. Според св. М. давали препарати за хигиена – сапуни и прах за почистване, а килиите се почиствали всеки ден. Свидетелските показания не установяват влошени хигиенни условия извън наличието на хлебарки и дървеници.

По изложените съображения съдът приема за недоказани твърденията на ищеца за неизпълнение на задължения на пенитенциарната администрация

за осигуряване на хигиенни материали, достатъчни и необходими за поддържане на нормална лична хигиена и хигиена на помещения. В тази връзка съдът съобразява, че съгласно чл.176, ал.1 от ППЗИНЗС задължението за поддържане на чистотата в помещенията е на самите лишени от свобода.

По изложените съображения съдът не установява нарушение във връзка с влошена лична хигиена или хигиена на помещения за релевантния исков период от 04.09.2013 г. до 04.09.2018 г., дължаща се на бездействия на затворническата администрация.

4.Относно липса на достъп до чист въздух, на достатъчно светлина и липса на вентилация: За пенитенциарната администрация не съществува задължение за осигуряване на климатизация. Според т.18.1 от Европейските правила за затворите битовите условия на затворниците, и особено условията за спане, трябва да са съобразени със зачитането на човешкото им достойнство.....като се обръща необходимото внимание на климатичните условия, в частност площ, кубатура на помещението, *осветление, отопление и вентилация*. Предоставените от ответника данни за нормална отваряемост на прозорците не са оборени от свидетелските показания и житейски логично осигуряват необходимата вентилация на чист въздух в помещенията, проветряването на които също зависи от самите л.св.

Според докладна записка от 16.09.2019 г. на ИСДВР 5-та група при Затвора [населено място] спалните помещения са много добре осветени, с възможност за проветряване и достъп до естествена светлина, при налични прозорци (л.22 от адм.д.№ 9435/18 г.).

Според докладна записка от 19.09.2019 г. на ИСДВР при ЗО „К.“ (л.28-30 от адм.д.№ 9435/18 г.) притокът на естествена светлина в помещенията през деня е неограничен – чрез два широки прозореца 1.75/1.45 метра, с отвори за проветряване. През 2016 г. е извършен основен ремонт с монтиране на нови прозорци с достатъчно широко крило за отваряне и проветряване.

Разпитаните по делото свидетели не установяват релевантни данни във връзка с тези твърдения за нарушение на условията на изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“, поради което съдът приема, че следва да кредитира информацията, предоставена по реда на чл.284, ал.3 от ЗИНЗС.

Действително, в Доклад на КПИ относно посещение в България в периода 26.09.-06.10.2017 г. се съдържат данни за *лош достъп до естествена светлина и вентилация*, счупени прозорци, повредени подове и тавани, стени, покрити с мухъл, порутени душеве в Затвора С., но по делото не се събраха доказателства, че тези условия касаят конкретните помещения, в които е бил настанен ищецът.

В Годишен доклад на О. на Република България като Национален превантивен механизъм (Н.) за 2019 г. относно ЗОЗТ „К.“ се съдържа информация, че прозорците на килиите са малки, поради което *няма достатъчно дневна светлина* в спалните помещения *на целия корпус*. Тъй като докладът е изготвен след извършения в общежитието ремонт от 2016 г. съдът намира изнесените в него данни за релевантни и за исковия период от 16.07.2015 г. до 06.07.2017 г., през който ищецът е бил настанен в ЗО „К.“.

По изложените съображения и при съобразяване на кумулативното

въздействие на всички фактори от условията на изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“ съдът намира, че относно периода от 16.07.2015 г. до 06.07.2017 г. следва да се съобрази кумулативното въздействие на липса на достатъчен достъп до чист въздух и естествена светлина, докато за другата част от исковия период не установява нарушение поради тези оплаквания.

В заключение: въз основа на съвкупната преценка на всички събрани по делото доказателства съдът установи нарушение на минимално изискуемата площ за изтърпяване на наказанието – 3.30 кв.м. площ на лице, през целия исков период от 04.09.2013 г. до 04.09.2018 г. с изключение на периода от 15.02.2018 г. до 20.02.2018 г., което е съчетано с други неблагоприятни фактори като: липса на достатъчно светлина и възможност за проветрение в периода от 16.07.2015 г. до 06.07.2017 г., през който ищецът е бил настанен в ЗО „К.“. (Годишен доклад на О. на Република България като Национален превантивен механизъм (Н.) за 2019 г.), както и лоши хигиенни условия поради наличие хлебарки и дървеници, които пречат на нощната почивка за целия исков период от 04.09.2013 г. до 04.09.2018 г. с изключение на периода от 15.02.2018 г. до 20.02.2018 г. Предвид презумпцията по чл.284, ал.5 ЗИНЗС съдът приема наличието на претърпени неимуществени вреди в пряка и непосредствена причинно-следствена връзка с условията на изтърпяване на наказанието за доказани. Кумулативното въздействие на визираните фактори достига изискуемия праг на суровост по смисъла на чл.3, ал.2 ЗИНЗС, вр. чл.3 от ЕКПЧ и надхвърля неизбежния елемент на страдание и унижение, свързани със самото лишаване от свобода.

В останалата част съдът намира оплакванията на ищеца за недоказани: на лишените от свобода са осигурени условия за поддържане на лична хигиена чрез препарати за почистване – 200 грама прах и 2 сапуна месечно, които е житейски логично да са достатъчни за един човек, още повече, че на лишените от свобода е предоставена възможност за пералня веднъж седмично. За времето на престоя на ищеца в Затвора [населено място] не се доказва нарушение на задължението на затворническата администрация да осигури достъп до чист въздух, достатъчно светлина и вентилация.

Независимо от наличните по делото и служебно известни на съда данни за наличието на **режим на топлата и студена вода** в ЗОЗТ „К.“, ищецът няма такива оплаквания в исковата си молба. С оглед диспозитивното начало в процеса това обстоятелство не следва да се съобразява при преценката на кумулативното въздействие на условията на изтърпяване на наказанието. В идентичен смисъл е и практиката на ЕСПЧ, според която доказателствената тежест за пенитенциарната администрация не освобождава л.св. от задължението да предоставят на съда подробна и непротиворечива информация за условията, от които се оплакват.

При определяне размера на обезщетението съдът намира, че следва да се съобрази с анализа на новите решения на ЕСПЧ по дела, касаещи оплаквания за лоши условия в местата за ЛС, според който обезщетение, присъдено от националния съд, което се равнява на 4 евро на ден **или на 30% от присъждането на ЕСПЧ** при сходни обстоятелства е адекватно и не поставя под съмнение ефективността на производството за обезщетяване на вредите от поставяне в лоши условия на задържане. Едновременно с това в повечето

случаи такова обезщетение би било достатъчно, за да обезщети вредите, произтичащи от нарушение на забраната за поставяне в лоши условия на задържане по смисъла на чл. 3 от Конвенцията. Като аналог може да се използва решение на ЕСПЧ по жалба № 9835/11.02.2019 г. на Н. П., свързана с условията на изтърпяване на наказанието в Затвора Б. за периода от 17.11.2011 г. до 17.11.2016 г., т.е. 5 години, по която ЕСПЧ е присъдил обезщетение за имуществени вреди в размер на 10 800 евро, или 2160 евро на година, 180 евро на месец, 6 евро на ден). 30 % от 6 евро е **1.8 евро на ден или приблизително 4 лв. дневно.**

При преценка на кумулативното въздействие на факторите, при които е бил поставен в мястото за лишаване от свобода, съдът съобразява, че по отношение на част от оплаквания в исковата молба не са установени нарушения, поради което присъденото обезщетение за претърпени неимуществени вреди от едни аспекти на изтърпяване на задържането под стража не следва да се превръща в прекомерна санкция за затворническата администрация, която стриктно и при спазване на законовите си задължения и правомощия е осигурила на ищеца изтърпяване на наложеното му наказание при други благоприятни аспекти на тези условия, което също следва да се съобрази при преценката на кумулативното въздействие на тези условия. Изложеното е основание за съда да определи размер на обезщетението под посочения от ЕСПЧ размер от 4 евро на ден и в алтернативния вариант от 30% от присъждането на ЕСПЧ при сходни обстоятелства от по **1.8 евро на ден или по 4.00 лв. на ден за времето на престоя в Затвора [населено място], както и по 5.00 лв. на ден за времето на престоя на ищеца в ЗОЗТ „К.“**, с оглед допълнително установената липса на достъп до чист въздух и светлина в общежитието.

Исковият период от **04.09.2013 г. до 15.07.2015 г.** има общо **657 дни**: 96 дни за 2013 г., 365 дни за 2014 г. и 196 дни за 2015 г. Исковият период от **16.07.2015 г. до 06.07.2017 г.** има общо **750 дни**: 197 дни за 2015 г., 366 дни за 2016 г. и 187 дни за 2017 г. Исковият период от **07.07.2017 г. до 04.09.2018 г.** има общо 425 дни: 178 дни за 2017 г. и 247 дни за 2018 г. От тях следва да се извадят 6 дни за периода 15.02.-20.02.2018 г., през който ищецът е пребивавал в СБАЛЛС, или остават **419 дни**. Така, периодът на пребиваване на ищеца в Затвора [населено място] възлиза общо на **1076 дни**.

При презюмиране на неимуществените вреди от поставянето на ищеца в посочените условия на изтърпяване на наказанието за исковия период в Затвора [населено място] от общо 1076 дни, съдът приема за справедливо обезщетение на неимуществените вреди в размер на 4.00 лв. на ден, или общо 4304.00 лв. Относно престоя в ЗОЗТ „К.“ от 750 дни, съдът приема за справедливо обезщетение на неимуществените вреди в размер на 5.00 лв. на ден, или общо 3750.00 лв. Сборът на двете суми възлиза на 8054 лв. За разликата до предявения размер от 20 000 лв. искът следва да бъде отхвърлен като неоснователен.

В подобен размер са присъждани обезщетения по реда на чл.284-чл.286 ЗИНЗС по: адм.д.№ 9993/2018 г. на АССГ, адм.д.№ 4058/2019 г. на АССГ, адм.д. № 1625/2021 г. на АССГ и адм.д. № 2104/2021 г. на АССГ, оставено в сила с решение № 926/17.02.2022 г. по адм.д.№ 12404/2021 г. на Троен състав

на АССГ, адм.д.№ 2371/2022 г. на АССГ, АДМ.Д.№ 18/2023 г. на X-ти Касационен състав на АССГ, както и цитираната в решение №6227/01.11.2021 г. по адм.д. № 2104/2021 г. съдебна практика.

Основателна е претенцията на ищеца за присъждане на обезщетението със законната лихва от 28.07.2021 г. Съгласно т.4 от Тълкувателно решение № 3/2005 г. на ОСГК на ВКС при незаконни актове на администрацията началният момент на забавата и на погасителната давност за предявяване на иска за неговото заплащане е влизане в сила на решението, с което се отменят унищожаваните административни актове, при нищожните - това е моментът на тяхното издаване, а за незаконни действия или бездействия на административните органи - от момента на преустановяването им. Установява се от справка рег. № 6179/29.11.2022 г. на Затвора [населено място], че ищецът е освободен поради изтърпяване на наказанието на 11.09.2019 г., т.е. незаконосъобразното бездействие е престановено след тази дата. Една от законните последици на предявената искова молба е поставянето на ответника в забава, поради което съдът приема, че исковата сума следва да се присъди със законната лихва от предявяване на иска на 04.09.2018 г., като негова законна последица, до окончателното му изплащане.

При този изход на спора разноски следва да се присъдят в хипотезата на чл.286, ал.3 ЗИНЗС - когато искът се уважи изцяло или частично, съдът осъжда ответника да заплати разноските по производството, както и да заплати на ищеца внесената държавна такса. Ответникът следва да бъде осъден да възстанови на ищеца внесената държавна такса в размер на 10 лв. При предявен размер на иска от 20 000 лв. исковата претенция е уважена за сумата от 8054 лв. На ищецът се дължат сторените разноски за адвокатско възнаграждение от 750 лв. съобразно уважената част от иска или сума в размер на 302 лв.

На основание чл.286, ал.3 от ЗИНЗС ответникът следва да бъде осъден да възстанови сторените от бюджета на АССГ разноски за съдебно медицински експертизи в размер на 70 лв. за вещото лице д-р Т. Т. и 146 лв. за вещото лице д-р И. П.-С., общо сума в размер на 216 лв.

В хипотезата на частично уважаване на иска, не е предвидена възможност за заплащане на ответника на юрисконсултско възнаграждение, поради което такова не следва да му се присъжда.

Водим от горното и на основание чл. 285 от ЗИНЗС, във връзка с чл. 203 от АПК, във връзка с чл. 1 от ЗОДОВ, **Административен Съд С. - град, I отделение, 69 състав,**

РЕШИ:

ОСЪЖДА Главна Дирекция „Изпълнение на наказанията“, [населено място], [улица], да заплати на Е. Н. С., ЕГН [ЕГН], с постоянен адрес [населено място],[жк], [жилищен адрес] и със съдебен адрес [населено място], [улица], ет.2, ап.5, чрез адв. И. С. от САК, обезщетение за неимуществени вреди в размер на 8054.00 лв., претърпени за нарушение на чл.3, ал.2, вр. чл.284-286 ЗИНЗС поради условията на изтърпяване на наказанието „лишаване от

свобода“ в Затвора [населено място] и в ЗОЗТ „К.“ в периода от 04.09.2013 г. до 14.02.2018 г., включително и от 21.02.2018 г. до 04.09.2018 г., включително, ведно със законната лихва от 04.09.2018 г. до окончателното изплащане, както и сторените по делото разноски в размер на 760 лв.

ОТХВЪРЛЯ иска, предявен от Е. Н. С., ЕГН [ЕГН], с постоянен адрес [населено място],[жк], [жилищен адрес] и със съдебен адрес [населено място], [улица], ет.2, ап.5, чрез адв. И. С. от САК, срещу Главна Дирекция „Изпълнение на наказанията“, за разликата до предявения размер от 20 000 лв.

ОСЪЖДА Главна Дирекция „Изпълнение на наказанията“, [населено място], [улица], да заплати на Административен съд София град на основание чл.286, ал.3 от ЗИНЗС сторените в производството разноски за съдебно медицински експертизи общо в размер на 216 лв.

Решението подлежи на обжалване в 14-дневен срок от съобщаването му на страните с касационна жалба пред тричленен състав на Административен съд София град.

СЪДИЯ: